

УДК 338.242

Боковець В.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

EFFICIENCY OF CORPORATIVE REGULATION AT THE ENTERTAINMENT

АНОТАЦІЯ

У статті визначено основні теоретичні аспекти корпоративного управління підприємством. Визначено основні підходи щодо класифікації індикаторів корпоративного управління. Наведено напрями здійснення рейтингової оцінки корпоративного управління. Проаналізовано основні підходи щодо його класифікації. Досліджено основні показники ефективності корпоративного управління підприємством.

Ключові слова: корпорація, корпоративне управління, ефективність корпоративного управління, рейтинг ефективності корпоративного, показники корпоративного управління.

АННОТАЦИЯ

В статье определены основные теоретические аспекты корпоративного управления предприятием. Определены основные подходы к классификации индикаторов корпоративного управления. Приведены направления осуществления рейтинговой оценки корпоративного управления. Проанализированы основные подходы к их классификации. Исследованы основные показатели эффективности корпоративного управления предприятием.

Ключевые слова: корпорация, корпоративное управление, эффективность корпоративного управления, рейтинг эффективности корпоративного управления, показатели корпоративного управления.

ANNOTATION

In the article the basic theoretical aspects of corporate management. The main approaches to corporate governance. The basic approaches to its classification. The basic corporate performance management.

Keywords: corporation, corporate governance, corporate governance effectiveness, efficiency rating of corporate governance, performance management corporate governance.

Постановка проблеми. Сучасною тенденцією розвитку вітчизняної економіки стає формування великої кількості корпоративних утворень, переважно у формі акціонерних товариств. Тому від ефективності функціонування та кваліфікації управлінського апарату, від впровадження нових принципів корпоративного управління та від участі підприємств корпоративного сектора в політичному та соціальному житті країни залежить рівень її економічного розвитку. Однією з головних проблем у підвищенні рівня корпоративного управління є відсутність єдиної методики, яка дозволяє оцінити ефективність корпоративного управління. Проблема корпоративного управління зумовлена також неурегульованістю корпоративних відносин. Отже, виникає необхідність щодо розробки механізму корпоративного управління, який враховував би всі особливості функціонування підприємств корпоративного сектора та інтереси всіх зацікавлених суб'єктів корпоративних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значним теоретико-методологічним внеском з питань корпоративного управління є роботи таких науковців: О.М. Анісімова, Б.М. Андрушків, Т.Р. Антошко, О.Г. Білорус, Ю.Б. Винслов, С.М. Девіс, А. Демб, Л.В. Довгань, В.А. Євтушевський, Г.В. Козаченко, О.Г. Кошелева, О.Р. Кібенко, М.І. Книш, Р.Р. Ларіна, О.А. Лобанова, Т.Г. Логутова, М.Ю. Мілявський, О.В. Мороз, Ф. Найбаер, Г.В. Назарова, М.І. Небава, І.Л. Сазонець, Дж. Салівен, В.Г. Федоренко, А.В. Череп.

Мета статті полягає у визначенні основних аспектів ефективності корпоративного управління на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми розвитку корпоративного сектора висвітлено науковцями в різних аспектах, а саме: правове регулювання відносин, формування інформаційного поля корпорацій, управління фінансовими ресурсами корпорацій, управління розвитком корпорацій та гармонізація інтересів учасників корпоративного управління, розбудова системи корпоративних відносин, яка дозволяє повною мірою використовувати всі переваги акціонерної форми власності.

Корпорація – це організаційна структура, яка об'єднує необхідні ресурси для виробництва товарів та надання послуг населенню. Така форма господарювання в умовах економічної нестабільності та мінливості має певні переваги:

1) мінімізує фінансовий ризик акціонерів внаслідок виключення за чинним законодавством їхньої відповідальності перед кредиторами товариства за межами капіталу, що розміщений в акціях;

2) сприяє вигідному отриманню інвестицій;

3) дозволяє здійснювати підприємницьку діяльність після зміни складу акціонерів;

4) пропонує працівникам участь у розподілі прибутків і дає змогу власникам корпорацій успішно реалізовувати стратегічні плани на засадах колективних інтересів тощо [3].

Система корпоративного управління передбачає розподіл прав та обов'язків між різними учасниками корпоративних відносин. Оскільки дивідендна політика є одним із проявів корпоративного управління, то в залежності від того, як саме здійснюватиметься така політика, буде залежати розвиток підприємства.

У вузькому розумінні корпоративне управління полягає у забезпеченні діяльності менеджерів щодо управління підприємством в інтересах власників-акціонерів. У широкому розумінні корпоративне управління – це захист та врахування інтересів як фінансових, так і нефінансових інвесторів, що роблять свій внесок у діяльність корпорації.

Таким чином, корпоративне управління – це управління організаційно-правовим полем бізнесу, оптимізацією організаційних структур, побудова внутрішньо- та міжфірмових відносин компанії відповідно до прийнятих цілей. Такий погляд на сутність корпоративного управління відображає взаємозв'язок корпоративного управління та управління інтегрованими корпоративними структурами [1].

Цілями корпоративного управління є підвищення ефективності функціонування корпорації і створення балансу інтересів зацікавлених сторін. Досягнення цих двох цілей стимулює добробут і розвиток суспільства, створює і підтримує ділове середовище, максимізує прибуток і прибутковість інвестицій, забезпечує довгостроковий ріст продуктивності. Дотримання вимог міжнародних стандартів гарантує відповідність інтересів корпорацій, інвесторів і суспільства, обмежуючи зловживання владою, перекачування активів, фінансові і моральні ризики, розтрату корпоративно-керованих ресурсів, що можуть бути викликані корисливою поведінкою корпоративних інсайдерів на шкоду інвесторам і суспільству. В остаточному підсумку проблема ефективності зводиться до корпоративної відповідальності й ефективного захисту інтересів інвесторів і суспільства.

Контроль і оцінка діяльності корпорації пов'язані з досить складною процедурою визначення критеріїв якості. Критеріями успішної діяльності виступають основні показники фінансового стану компанії. Однак роль найважливіших критеріїв може змінюватися залежно від того, яке значення надається цілям діяльності компанії та обов'язкам її керівників.

Єдиної моделі корпоративного управління, що працює у всіх країнах, немає. У той же час існують визначені стандарти, що застосовуються у всіляких правових, політичних і економічних контекстах. На основі цих стандартів рейтингові агентства, консультаційні фірми, дослідницькі центри розробляють інформаційно-аналітичні продукти, що тією чи іншою мірою характеризують якість корпоративного управління як в окремих компаніях, так і в країні в цілому.

На сьогоднішній день у світі існує декілька рейтингів та велика кількість інших різноманітних індикаторів, що характеризують ефективність корпоративного управління. Використання системного підходу до аналізу існуючих індикаторів корпоративного управління дозволило систематизувати їх за такими критеріями:

1) в залежності від суб'єктів, що їх розраховують:

- іноземні;
- вітчизняні.

До основних зарубіжних індикаторів слід віднести рейтинги агентства Standard & Poor's, CORE-рейтинг, рейтинг Brunswick UBS Warburg, Російського інституту директорів і рейтингового агентства «РІД – Експерт РА» тощо [1; 2]. До вітчизняних – Індекс корпоративного управління в Україні (УІРФР) та Рейтинг корпоративного управління підприємства рейтингового агентства «Кредит-рейтинг» [6];

2) в залежності від виду індикатора:

- рейтинг;
- індекс;
- коефіцієнт;
- ренкінг;
- інші індикатори.

3) в залежності від комплексності проведених розрахунків:

– макроіндикатори – дозволяють оцінити рівень корпоративного управління на основні нормативно-правових актів та їх відповідності міжнародним стандартам [2];

– мікроіндикатори – оцінюють лише якість корпоративного управління в окремому акціонерному товаристві [2];

– комплексні індикатори – оцінюють як стан державного регулювання корпоративного управління, так і якість корпоративного управління в окремому акціонерному товаристві.

4) в залежності від інформації, що використовується при розрахунках:

– ґрунтується лише на публічній інформації, яка відкрито оприлюднюється в засобах масової інформації та мережі Інтернет;

– ґрунтується як на публічній інформації, так і на інсайдерській інформації, отриманої від керівництва акціонерного товариства.

Ефективність корпоративного управління визначають як результат поєднання чотирьох факторів, які застосовують відповідно до національної або регіональної специфіки: особливості національного законодавства, тип власності, органи управління, суспільний тиск. Вивчаючи їх, можна досягнути глибшого розуміння національного «регуляційного» середовища, з яким взаємодіють корпорації.

Концептуалізація корпоративного управління за цими уявленнями дозволяє дослідити та зрозуміти сили, які впливають на компанію.

Можна ідентифікувати сили, від яких залежить поведінка компанії, і розглянути суперечливі вимоги, що впливають на її діяльність. Звичайно, ці елементи постійно змінюються. Причому не існує критеріїв, за якими можна скласти «рейтинг» регуляційних законів і норм, типів власності чи суспільних традицій як джерел впливу на корпорацію [1].

Рейтинг корпоративного управління передбачає проведення аналізу за такими двома напрямками:

1. Корпоративне управління у внутрішньому середовищі компанії, тобто аналіз ефективності

взаємодії між керівником, радою директорів, акціонерами, менеджерами та працівниками компанії. Головними об'єктами вивчення є внутрішня структура і методи корпоративного управління в компанії, співвідношення з кращими зразками світової практики. Поза межами такого аналізу залишаються зовнішні зацікавлені сторони – громадськість, місцева адміністрація, держава, споживачі, постачальники.

2. Корпоративне управління у зовнішньому середовищі, тобто аналіз ефективності правової, регулюючої й інформаційної інфраструктури конкретної країни. Об'єктом вивчення є ступінь можливого вливу зовнішніх факторів макроекономічного рівня на якість корпоративного управління в тій чи іншій компанії.

Виділено три основні групи показників, які є необхідними та достатніми при оцінці ефективності корпоративного управління:

1. Показники, що відображають ступінь дотримання в компанії принципів корпоративного управління:

- ступінь захищеності прав акціонерів;
- рівень участі зацікавлених осіб, ступінь розкриття інформації;
- рівень захисних заходів від поглинання компанії;
- рівень керівництва компанії;
- якісний рівень проведення аудиту та формування бухгалтерської звітності.

2. Показники, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності компанії:

- динаміка обсягу реалізації товарів;
- динаміка прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- динаміка статутного капіталу;
- динаміка рентабельності акціонерного капіталу;
- динаміка рентабельності праці робітників апарату управління;
- динаміка показника дивідендної прибутковості акції;
- динаміка показника дивідендного виходу;
- динаміка ринкової капіталізації компанії.

3. Показники, що відображають ризики корпоративного управління:

- рівень ризику «розмивання» частки акціонерів в статутному капіталі;
- ступінь обґрунтованості введення трансфертного ціноутворення;
- ступінь імовірності банкрутства;
- рівень ризику від реорганізації компанії;
- рівень ризику від зміни корпоративної структури компанії (незавершеність консолідації холдингів);
- рівень ризику від відсутності представників меншоритарних акціонерів у складі ради директорів;
- рівень ризику, пов'язаний з участю в акціонерних товариствах держави як акціонера.

Основним принципом корпоративного управління є розкриття інформації, що є інструментом виміру «прозорості» компанії. У даній

групі розглядаються питання, пов'язані з виконанням компанією вимог законодавства до розкриття інформації на ринку цінних паперів і з наданням додаткової інформації на добровільній основі з метою більш повного інформування зацікавлених осіб про свою діяльність. Представлена емітентом інформація повинна бути достатньою, щоб інвестор міг скласти уявлення про діяльність компанії.

При розрахунку рейтингу досліджуються питання, що стосуються розкриття додаткової інформації на добровільній основі з метою більш повного інформування про свою діяльність зацікавлених осіб. У першу чергу визначається, чи надає компанія акціонерам яку-небудь додаткову інформацію, крім установленої законом, будь-які роз'яснення, що стосуються її діяльності, чи розкриває інформацію про стратегічні напрямки своєї діяльності і т.п. З'ясовується, чи існує в акціонерів можливість ставити компанії питання й одержувати на них відповіді. Для цього в акціонерні товариства надсилаються листи з проханням повідомити, як вирішується та чи інша проблема.

Порушення, що допускаються в галузі розкриття інформації, а також інформаційна закритість можуть свідчити про несумлінну практику корпоративного управління.

Аналіз відповідей на запитання щодо структури капіталу дозволяє встановити, наскільки акціонер має можливість орієнтуватися в структурі акціонерного капіталу компанії, оцінювати ризики, пов'язані з можливістю прийняття рішень в інтересах якихось визначених груп акціонерів. Для оцінки структури акціонерного капіталу вивчається надана товариством інформація про акціонерів, визначається, чи дозволяє інформація, що розкривається емітентом, зробити висновок про склад акціонерів, а також про можливість зосередження контрольного пакета акцій у власності однієї особи чи групи пов'язаних між собою осіб.

У системі корпоративного управління радам директорів відводиться важлива роль як механізму, що забезпечує управління компанією в інтересах акціонерів. Передбачається, що рада директорів несе відповідальність за стратегію розвитку компанії, контролює діяльність менеджерів, підтримує роботу системи внутрішнього регулювання діяльності компанії для забезпечення надійності інвестицій її акціонерів, а також активів компанії. При цьому неминуче можуть виникати конфлікти інтересів акціонерів, ради директорів і менеджменту.

Оцінка ради директорів і менеджменту здійснюється на основі аналізу статуту і внутрішніх положень компанії, що регулюють діяльність її органів управління, зокрема, досліджується відповідність порядку обрання і припинення повноважень органів управління (ради директорів, виконавчих органів) вимогам законодавства. Крім того, оцінюється роль ради директорів в управлінні компанією, розглядаються

питання, пов'язані з розподілом повноважень між радою директорів і виконавчим органом управління. Крім цього, з'ясовується, чи сформовані в раді директорів спеціальні комітети, наприклад, комітет з питань аудиту, у функції якого входять аналіз і нагляд за процесом підготовки і складання фінансової звітності і системою внутрішнього контролю. Досліджуються періодичність проведення засідань ради директорів, участь у голосуванні всіх членів ради директорів, питання, розглянуті на засіданнях. На підставі статуту й інших документів, що регламентують діяльність виконавчих органів управління, аналізуються питання, віднесені до їхньої компетенції.

Корпоративне управління повинне забезпечувати захист прав акціонерів, рівне ставлення до всіх акціонерів, у тому числі дрібних та іноземних. У методиці оцінюється, чи забезпечує корпоративне управління компанії захист основних прав акціонерів, визначених у базових Принципах корпоративного управління ОЕСР, зокрема права голосу (участь в загальних зборах акціонерів), а також права на отримання дивідендів.

Щоб скласти уявлення про політику компанії стосовно акціонерів, вивчаються статут та інші внутрішні документи компанії, відкриті для акціонерів. На основі опитувань аналітиків, що професійно займаються дослідженням діяльності компанії, з'ясовується, чи існують штучні бар'єри для участі акціонерів у загальних зборах. Ряд питань стосуються практики виплати дивідендів.

У окремому розділі оцінюються ризики «розмивання» частки акціонерів у статутному капіталі, трансферного ціноутворення, виведення активів, банкрутства, реорганізації, можливості зміни корпоративної структури компанії, а також ризики, пов'язані з участю в акціонерних товариствах держави як акціонера. Спеціально розглядаються питання можливості «розмивання» частки акціонерів у результаті емісії. Для цього встановлюється, до чийої компетенції віднесені питання збільшення статутного капіталу. Визначається, чи встановлено заборону на оплату розташовуваних акцій негрошовими засобами, чи існують інші положення, що перешкоджають «розмиванню».

Щоб оцінити ступінь ризикованості компанії для акціонерів, аналізується можливість прийняття її органами управління рішень в інтересах якої-небудь однієї групи афілійованих осіб. Для цього встановлюється, чи є в статуті корпорації положення про необхідність розкриття членами ради директорів інформації про можливий конфлікт інтересів.

Участь держави як акціонера несе в собі для інших акціонерів компанії визначені ризики. Це пов'язано з неможливістю впливати на політику держави стосовно її власності, неефективністю управління державними пакетами акцій, прийняттям рішень, виходячи з політичної, а не економічної доцільності, а також існуванням конфлікту інтересів держави як власника, як споживача послуг (продукції) компанії і як регулятора ринку.

В оцінці якості корпоративного управління важливу роль відіграє ринкова історія конкретної компанії. В окремому розділі рейтингу розглядаються питання, що стосуються аудитора, ревізійної комісії, випадки застосування санкцій, досліджується практика підготовки фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Висновки. Таким чином, корпоративне управління підприємством – це система взаємовідносин яка регулює правила та процедури щодо прийняття управлінських рішень, що стосується діяльності підприємства та здійснення контрольних процедур, а також розподіл прав та обов'язків між підрозділами відповідно до підприємства. Його ефективність полягає у підвищенні рівня конкурентоспроможності та прибутковості підприємства завдяки забезпеченню: рівноваги впливу та балансу учасників корпоративних відносин, фінансової прозорості та впровадження правил ефективного менеджменту й належного фінансового контролю.

Основними показниками ефективності корпоративного управління на підприємстві є показники, які відображають ступінь дотримання в компанії принципів корпоративного управління, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності компанії та відображають ризики корпоративного управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антоненко В.І. Корпоративне управління – важливий елемент менеджменту на підприємстві / В.І. Антоненко // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 3. – С. 120–128.
2. Леось А.Ю. Удосконалення корпоративного управління на підприємствах / А. Ю. Леось // Економіка і право. – 2013. – № 4. – С. 88–96.
3. Поліщук Т.О. Показники ефективності корпоративного управління на підприємствах: сучасні аспекти / Т.О. Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dbuara.dp.ua.
4. Тимощук В.В. Ефективність корпоративного управління в Україні / В.В. Тимощук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.com.ua.
5. Цираненко Г.В. Корпоративне управління: значення та функції / Г.В. Цираненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com.